

Кононенко Ганна

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Анотація

В статті розглянуті принципи функціонування загальноєвропейської системи вищої освіти. Наведено кількість навчальних закладів за регіонами України, враховуючи кількість осіб, які навчаються у цих закладах. Проаналізовані основні проблеми розвитку вищої освіти в Україні. Розкриті основні проблеми збалансованості ринку освітніх послуг і ринку праці. Запропоновано шляхи вирішення проблеми взаємовідносин освіти та ринку праці. Приділено увагу проблемі низької підготовки фахівців вищих навчальних закладів та наведено напрями підвищення якості вищої освіти. Визначені проблеми фінансування вищих навчальних закладів, які є суттєвими перешкодами для розвитку вищої освіти в Україні.

Ключові слова вищі навчальні заклади, закон України "Про вищу освіту", система, ринок праці, проблеми вищої освіти, фахівці.

Kononenko Ganna

TOPICAL PROBLEMS OF DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATION IN UKRAINE

Annotation

The article deals with the principles of functioning of the pan-European system of higher education. The number of educational institutions by regions of Ukraine is given, taking into account the number of persons studying in these institutions. The main problems of the development of higher education in Ukraine are analyzed. The main problems of balancing the market of educational services and the labor market are revealed. The ways of solving the problem of the relationship between education and the labor market are proposed. The attention was paid to the problem of low training of specialists of higher educational institutions and directions of higher education quality improvement. The problems of financing of higher educational institutions are identified, which are significant obstacles for the development of higher education in Ukraine.

Keywords higher education institutions, law of Ukraine "On Higher Education", system, labor market, problems of higher education, specialists.

1. Постановка проблеми

В процесі стрімкої європейської інтеграції зростає увага до якості і стандартів розвитку вищої освіти в Україні. Розвиток вищої освіти є стратегічним напрямом для зміцнення конкурентоспроможності держави на світовому ринку праці, розширення доступності освіти всіх рівнів та сприяння розвитку особистості, творчих здібностей і талантів людини. На даний момент освіта в Україні за якісними і кількісними показниками не відповідає рівню освіти країн Європи та світу, тому вона потребує модернізації. Невідповідність освіти викликам ринку праці, кардинальні зміни у соціальному та економічному житті країни - всі ці проблеми постають перед сучасною українською вищою освітою.

2. Виклад основного матеріалу дослідження

Рівень якісної вищої освіти в Україні є одним з головних напрямків розвитку країни в цілому. Нова редакція Закону України "Про вищу освіту" прийнятого 1 липня 2014 року стимулювала розвиток нового етапу реформ національної системи вищої освіти України.

Вимоги щодо якості вищої освіти з боку держави і суспільства зростають. Приєднання України до Болонського процесу, який визначає якість освіти як основу створення європейського простору, підтверджує важливість та актуальність поставленого завдання. Українська освіта прийняла ідеї освітньої концепції Болонського процесу щодо формування в країні загальноєвропейської системи вищої освіти на спільних принципах функціонування: двоциклове навчання, кредитно-модульна система залікових одиниць, оцінювання якості освіти, мобільність студентів і викладачів, узгодженість наукових ступенів і професійних кваліфікацій з європейським ринком праці, популяризація європейської системи освіти. Як визначено в Плані дій щодо забезпечення якості вищої освіти в Україні, державна політика у сфері вищої освіти має бути скерована в європейський освітянський простір, але націлена на збереження національної самоідентичності [1, с. 144 -145].

Сьогодні в Україні спостерігається нагромадження закладів вищої освіти різних форм і статусів, а також різних форм власності, кількість яких складає на даний час 661 вищий навчальний заклад. На нашу думку така українська система освіти є необґрунтованою, адже за кордоном немає такої кількості університетів, академій, інститутів, як у нашій державі.

В таблиці 1 представлені вищі навчальні заклади за регіонами України та кількістю осіб, які навчаються у даних закладах.

Протягом останніх 50 років у світі відбувається процес, який отримав назву масовизації вищої освіти. Від початку 1970-х до середини 2010-х р., за даними Інституту статистики ЮНЕСКО, показник GrossEnrollmentRatio, що є відношенням кількості здобувачів вищої освіти до загальної чисельності

населення відповідного віку, у світі зріс від 10 % до 32 %, в Західній Європі та Північній Америці – від 31 % до 76 %, в Україні – від 41 % до 82 %. При цьому, в Україні не змінився концептуальний підхід, за яким вища освіта має бути спрямована, насамперед, на підготовку фахівців для народного господарства [2].

Таблиця 1 Вищі навчальні заклади за регіонами

	Кількість закладів, од	Кількість осіб у вищих навчальних закладах
Україна	661	1538565
Вінницька	23	44955
Волинська	14	25288
Дніпропетровська	55	113079
Донецька	29	32186
Житомирська	20	29942
Закарпатська	14	23695
Запорізька	24	67444
Івано-Франківська	16	37088
Київська	21	27545
Кіровоградська	16	14433
Луганська	13	19120
Львівська	43	123148
Миколаївська	17	31640
Одеська	40	107517
Полтавська	18	46224
Рівненська	14	32473
Сумська	14	34604
Тернопільська	18	40992
Харківська	65	171298
Херсонська	21	26635
Хмельницька	18	30983
Черкаська	16	37035
Чернівецька	16	29873
Чернігівська	16	20113
м.Київ	100	371255

Укладено автором на основі даних джерела [Мережа вищих навчальних закладів на початок 2017-2018 навчального року [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://vnz.org.ua/statti/10477>]

Професор Сергій Квіт, экс-міністр освіти і науки України, наголошує, що в основі чинного Закону України "Про вищу освіту" лежить концепція всебічної університетської автономії: академічної, фінансової, організаційної. Закон відкрив нові можливості для демократизації університетського життя, розвитку студентського самоврядування. Але запровадження академічної автономії розглядається не тільки з погляду нових можливостей, а з погляду нових проблем і додаткового навантаження [3].

Зупинимось більш детально на основних проблемах та напрямках їх вирішення, які виникають на даному етапі розвитку вищої освіти в Україні.

Однією з основних проблем вищої освіти в Україні є дисбаланс між підготовкою фахівців та потребами країни. Як зазначив В. Семиноженко, ситуація в Україні обтяжена тим, що номенклатура спеціальностей у вищих навчальних закладах абсолютно не відповідає реальним потребам економіки. За останнє десятиріччя співвідношення між фахівцями природничо-технічного і гуманітарного профілю змінилося з 80:20 на 20:80. У підсумку до 70% усіх фахівців з вищою освітою не можуть працевлаштуватися за спеціальністю. Водночас пустують тисячі вакансій, для заповнення яких вітчизняні вищі навчальні заклади нікого не готують. Структурні зміни в економіці у високотехнологічному напрямку, яких нам не уникнути, цей дисбаланс на ринку праці лише поглиблює [4]. Україна і надалі втрачатиме позиції у глобальному рейтингу конкурентоздатності, а українські випускники – шанси знайти бажану роботу, поки питання дисбалансу ринку праці та освіти не зрушить з мертвої точки.

В Україні рівень співпраці підприємств із закладами освіти залишається стабільно низьким та скоріш поодиноким. Для вирішення проблеми невідповідності освіти потребам ринку, на нашу думку, є створення співпраці між навчальними закладами та підприємствами і бізнес – компаніями.

У Європі над проблемою взаємовідносин освіти та ринку праці працюють вже не одне десятиліття, в Україні поки ще зберігається переважно радянський підхід до формування держзамовлення (лише нещодавно його почали змінювати).

Серйозною проблемою є низький рівень підготовки фахівців, що може привести к незнанню Європейською спільнотою дипломів наших університетів. За даними дослідження Фонду «Демократичні ініціативи» ім. І. Кучеріва, 70,5 % респондентів оцінюють якість вищої освіти в Україні як низьку та

середню. Результати соціологічного опитування, проведеного Інститутом економіки та прогнозування НАН України, свідчать: понад 70 % майбутніх фахівців в університетах опановують певну сукупність знань, можуть їх шаблонно застосовувати, але не здатні вирішувати нестандартні завдання; 20 % випускників українських вищих навчальних закладів дуже погано орієнтуються в обраних професіях через небажання вчитися; і лише 10 % випускників досконало володіють методом самонавчання і самовдосконалення [5, с. 85–88].

Як зазначає у О. В. Гарашук у своїй праці, підвищення рівня якості освіти та підготовки фахівців в Україні значною мірою залежить від ефективності роботи вищих навчальних закладів, збалансованості факторів виробництва та раціональності менеджменту; соціально значимих для кадрових ресурсів норм, які зумовлюють і регулюють їх ставлення до роботи. А тому вищі навчальні заклади мають впроваджувати такі моделі та технології навчання, які забезпечували б оптимальність взаємної адаптації до сучасних умов, з одного боку, вишу, а з іншого – молоді, яка має навчатись. Це має сприяти розвитку освітнього простору, підвищенню якості навчання, конкурентоспроможності випускників вищів на ринку праці [6, с. 381-390.].

Фінансування вищих навчальних закладів залишається головною проблемою розвитку вищої освіти в Україні. Українські державні університети залишаються повністю залежними від держави, а тому не мають можливості перебрати на себе відповідальність за власну якість, що передбачає університетська автономія. На жаль, через надумані перешкоди, суто декларативною залишається можливість відкрити поточні й депозитні банківські рахунки. Університети досі змушені погоджувати свої штатні розписи в Міністерстві освіти і науки України. Існують різні інші обмеження для нормальної господарської діяльності вищих навчальних закладів та меценатства. Це, зрештою, унеможливує підвищення заробітної платні університетським працівникам, розвиток наукових досліджень і матеріально-технічної бази вищих навчальних закладів [3].

Система вищої освіти в Україні потребує суттєвого удосконалення, за рахунок забезпечення об'єктивного контролю у форматі "економічність – ефективність - результативність". Відсутність моніторингу якості освіти за участю студентів, батьків, громадських організацій, роботодавці не беруть участь у забезпеченні якості професійно-практичної підготовки молоді та формулюванні змісту освіти, все це говорить про відсутність в Україні суспільної відповідальності за якість освіти.

3. Висновок

Таким чином, одним з ключових завдань розвитку вищої освіти в Україні є її модернізація, яка буде включати забезпечення високого рівня якості, побудову ефективної освітньої системи вищих навчальних закладів. Реформування та модернізація системи вищої освіти повинні ґрунтуватися на входженні в освітній Європейський простір, відповідати запитам сучасного життя, потребам розвитку держави в цілому та потребам і інтересам особистості.

Список використаних джерел та літератури

- [1] Сподін Л. А. Проблеми і шляхи забезпечення якості вищої освіти в Україні / Л. А. Сподін // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Гуманітарні студії. - 2014. - Вип. 203(1). - С. 143-150.
- [2] Бахрушин В. Куди рухатися вищій освіті? [Електронний ресурс] / Володимир Бахрушин – Режим доступу до ресурсу: <http://education-ua.org/ua/articles/1078-kudi-rukhatitsiya-vishchij-osviti>.
- [3] Квіт С. Реформування вищої освіти в Україні [Електронний ресурс] / Сергій Квіт // Дзеркало Тижня – Режим доступу до ресурсу: https://dt.ua/EDUCATION/reformuvannya-vischoyi-osviti-v-ukrayini-257581_.html.
- [4] Семиноженко В. Повернути науку в університети [Електронний ресурс] / Володимир Семиноженко // Урядовий кур'єр. – 17. – Режим доступу до ресурсу: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/povernuti-nauku-v-universiteti/>.
- [5] Сокаль В. А. Проблеми модернізації вищої освіти України / В. А. Сокаль. // Актуальні питання модернізації національної економіки в умовах інтеграції до європейського економічного простору: реформування державного сектору, бізнесу та освіти: зб. наук. праць I Всеукр. наук.-практ. конф., 30-31 січ. 2014 р. – Дніпропетровск: Біла К.О., 2014 – С. 85–88.
- [6] Гарашук О.В. Вища освіта України: траєкторія підвищення її якості /О.В. Гарашук, В.І. Куценко // Вісник Національного університету "Львівська політехніка": збірник наукових праць / Національний університет "Львівська політехніка". – Львів, 2015. – № 819 : Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – С. 381-390.

References

- [1] Spodin L. A. *Problemy i shliakhy zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity v Ukraini* (Problems and ways of ensuring the quality of higher education in Ukraine) / L. A. Spodin // *Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy*. Seriiia : Humanitarni studii. - 2014. - Vyr. 203(1). - S. 143-150.

- [2] *Bakhrushyn V. Kudy rukhatysia vyshchii osviti?* (Where to go for higher education?) [Elektronnyi resurs] / Volodymyr Bakhrushyn – Rezhym dostupu do resursu: <http://education-ua.org/ua/articles/1078-kudi-rukhatysia-vishchij-osviti>.
- [3] *Kvit S. Reformuvannia vyshchoi osvity v Ukraini* (Reform of Higher Education in Ukraine) / Serhii Kvit // Dzerkalo Tyzhnia – Rezhym dostupu do resursu: https://dt.ua/EDUCATION/reformuvannya-vischoyi-osviti-v-ukrayini-257581_.html.
- [4] Semynozhenko V. Povernuty nauku v universytety (Return science to universities) [Elektronnyi resurs] / Volodymyr Semynozhenko // Uriadovyi kurier. – 17. – Rezhym dostupu do resursu: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/povernuti-nauku-v-universiteti/>.
- [5] Sokal V. A. Problemy modernizatsii vyshchoi osvity Ukrainy (Problems of modernization of higher education of Ukraine) / V. A. Sokal. // Aktualni pytannia modernizatsii natsionalnoi ekonomiky v umovakh intehtatsii do yevropeiskoho ekonomichnogo prostoru: reformuvannia derzhavnoho sektoru, biznesu ta osvity: zb. nauk. prats I Vseukr. nauk.-prakt. konf., 30-31 sich. 2014 r. – Dnipropetrovsk: Bila K.O., 2014 – S. 85–88.
- [6] Harashchuk O.V. Vyshcha osvita Ukrainy: traiektoriia pidvyshchennia yii yakosti (Higher education in Ukraine: a trajectory to improve its quality) /O.V. Harashchuk, V.I. Kutsenko // Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnikha" : zbirnyk naukovykh prats / Natsionalnyi universytet "Lvivska politekhnikha". – Lviv, 2015. – № 819 : Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku. – S. 381-390.

Kononenko Ganna - Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Finance and Financial and Economic Security, Kyiv National University of Technology and Design, Nemirovich-Danchenko Street, Kiev 01011, Ukraine, *e-mail*: annuta30@gmail.com. **Where and when she graduated:** Kyiv National University of Technology and Design, 2002. **Professional orientation or specialization:** economy, competitiveness, insurance. **The most relevant publication outputs:** 1. Kononenko GI. Prospects garment industry development in Ukraine [text] / GI Kononenko // The International scientific journal Periodically economists and pravovedov "The genesis of genius" - issue 5 - Part 1. - 2015. - Geneva. - P. 67 - 69. 2. Kononenko GI. Feature of the institutional concept of competitive advantages of the enterprise [text] / GI. Kononenko // Scientific herald of the Uzhgorod National University. Series International Economic Relations and the World Economy. - Issue 6. - Part 2. - 2016.- P. 16 - 19. 3. Kononenko G.I. Formation and evaluation of competitive advantages at sewing enterprises of Ukraine [text] / GI. Kononenko // Scientific herald of Kherson State University "Series Economic Sciences - Issue 15. - Part 1. - 2015.- P. 74 - 76.

